

STICHTINGSRUBRIEK

De rechtskeuze in het interregionaal erfrecht versus de legitieme portie (I)

1. Inleiding

De plaats van de legitieme portie binnen het Nederlandse erfrecht heeft sinds jaar en dag veel commotie veroorzaakt in zowel de Nederlandse politiek als de juridische literatuur, en houdt nog steeds de gemoederen bezig in de rechtspraak. Voor sommigen is deze rechtsfiguur een doorn in het oog, terwijl zij voor anderen juist een heilige graal is waaraan niet getornd mag worden.¹ De discussie omtrent het behoud van de legitieme is eveneens overgewaaid naar de Caribische landen van het Koninkrijk der Nederlanden² (*hierna*: Koninkrijk), doch het verloop hiervan heeft in mindere mate geleid tot al te veel fanfare.

Met de inwerkingtreding van het nieuwe erfrecht op Curaçao (2012) en Sint Maarten (2014) is de regeling inzake de legitieme portie uit hun Burgerlijk Wetboek geschrapt.³ Ook op Aruba heeft het Arubaans parlement in 2016 ter voorbereiding op de invoering van de Landsverordening aanvulling Burgerlijk Wetboek Aruba, ingestemd met de afschaffing van de legitieme.⁴ Enkel in Nederland⁵ zijn er vooralsnog geen aanstalten gemaakt om een einde te maken aan de legitieme.

Voor velen is het bovenvermelde vanuit het oogpunt van estate planning interessant, gelet op het feit dat de toepassing van een rechtsstelsel binnen het Koninkrijk dat een grotere mate van testevrijheid toekent aan de (toekomstige) erflater, tot het buiten werking stellen van de Nederlandse regeling inzake de legitieme portie kan leiden. Des te meer, indien er een rechtskeuze kan worden gemaakt voor één van deze rechtsstelsels.

In deze tweedelige bijdrage wordt allereerst kort aandacht besteed aan de Europese Erfrechtverordening en de verwijzingen hierin naar het interregionaal privaatrecht. In de daaropvolgende paragrafen wordt het thans geldende conflictenrecht in het Nederlands interregionaal erfrecht besproken en wordt onderzocht in hoeverre de mogelijkheid bestaat voor

¹ Zie o.a. G. van der Burght & E.W.J. Ebben, *Parlementaire Geschiedenis Van Het Nieuwe Burgerlijk Wetboek: Parlementaire Stukken Systematisch Gerangschikt En Van Noten Voorzien. Vaststellingswet Boek 4: Erfrecht*. Deventer: Kluwer 2002, p. 1803 e.v., M.J.A. van Mourik, 'De legitieme portie: weg ermee!', *WPNR* 1991/6018, T.J. Mellema-Kranenburg, 'Dient de legitieme portie werkelijk te verdwijnen?', *WPNR* 1992/6031.

² Met de Caribische landen van het Koninkrijk worden Curaçao, Aruba en Sint-Maarten bedoeld. Zie in dit kader art. 1 Statuut.

³ Landsverordening Erfrecht en Schenking, *Publicatieblad* 2011, nr. 68 (Curaçao) en Landsverordening Erfrecht en Schenking, *Afkondigingsblad*, nr. 6 (Sint Maarten). Zie ook MvT Landsverordening Erfrecht en Schenking, p. 1-2 (Curaçao) en MvT Landsverordening Erfrecht en Schenking, p. 93 e.v. (Sint Maarten).

⁴ Ontwerp Landsverordening aanvulling Burgerlijk Wetboek Aruba en MvT Landsverordening aanvulling Burgerlijk Wetboek Aruba, p. 111 e.v. Zie ook C.J.M. Bollen, 'De aanvulling van het Burgerlijk Wetboek van Aruba: All quiet on the Western front?', *NJB* 2017/843. Deze landsverordening is echter tot heden niet in werking getreden en het is thans niet duidelijk op welke termijn dit zal geschieden.

⁵ In deze bijdrage wordt met 'Nederland' enkel Europees Nederland bedoeld. De openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES-eilanden) worden buiten beschouwing gelaten, gelet op het feit dat het Caribisch Nederlands erfrecht – dat in boek 4 BW BES is geregeld – wezenlijk afwijkt van het erfrecht van Europees Nederland.

een Nederlander⁶ om een rechtskeuze te maken voor een rechtsstelsel van een land binnen het Koninkrijk waarin de legitieme niet in het Burgerlijk Wetboek voorkomt. Voorts zal de toepassing van art. 36 ErfVo en een tweetal algemene leerstukken in het Nederlands interregionaal erfrecht de revue passeren. De bijdrage wordt afgesloten met een conclusie.

2. De Europese Erfrechtverordening en het toepasselijke recht⁷

Per 17 augustus 2015 is de Europese Erfrechtverordening (*hierna: ErfVo*) in alle lidstaten van de Europese Unie – behoudens Denemarken, Verenigd Koninkrijk en Ierland – van toepassing geworden.⁸ Met de introductie van deze verordening is getracht de regels van het internationaal privaatrecht binnen de Europese Unie op het gebied van het erfrecht te unificeren en te simplificeren, teneinde de vererving en afwikkeling van grensoverschrijdende nalatenschappen die op en na het genoemde tijdstip zijn opgevallen, te faciliteren.⁹

De ErfVo bevat regels omtrent de internationale rechtsmacht, het conflictenrecht, de erkenning en tenuitvoerlegging van gerechtelijke beslissingen c.q. authentieke akten en de nieuw geïntroduceerde Europese erfrechtverklaring.¹⁰ Hierbij dient te worden opgemerkt dat deze voorschriften toepasselijk zijn op alle civielrechtelijke elementen die de erfvolging beheersen.¹¹

Ten aanzien van het verwijzingsrecht (hoofdstuk III) bepaalt art. 21 ErfVo als hoofdregel dat het recht van de staat waar de erflater op het tijdstip van overlijden zijn gewone verblijfplaats heeft, in beginsel van toepassing is op de gehele erfopvolging.¹² Een uitzondering hierop behelst de mogelijkheid die art. 22 ErfVo biedt aan de erflater om een keuze uit te brengen voor het recht van de staat waarvan hij de nationaliteit op het tijdstip van de rechtskeuze of het tijdstip van overlijden, bezit. De ErfVo heeft met betrekking tot het voorgaande universele toepassing, hetgeen betekent dat het door de verordening aangewezen recht ook toepasselijk is in het geval dat dit niet het recht van een lidstaat is.¹³

Naast de hierboven besproken conflictregels, bevat de ErfVo mede een tweetal belangrijke verwijzingen naar het interregionaal conflictenrecht. Ingevolge art. 36 ErfVo wordt – indien de

⁶ Nederlander als bedoeld in de Rijkswet op het Nederlanderschap.

⁷ Voor een uitgebreide uiteenzetting van de Europese Erfrechtverordening zie o.a. P.A.M. Lokin, *Grensoverschrijdende Erfopvolging: Behoud Van Nationale Conflictenrechtelijke Waarden in De Nieuwe Europese Regelgeving* (diss. Utrecht), Deventer: Kluwer 2012, P. Vlas & F. Ibili, 'Ontwikkelingen IPR- erfrecht', *WPNR* 2013/6989, *WPNR*-themanummer 'Nieuw IPR-Erfrecht: de Erfrechtverordening', *WPNR* 2014/7024, het *TE*-themanummer over de Erfrechtverordening, *TE* 2015/4 en E.N. Frohn, 'Nieuw Europees IPR-erfrecht: De Europese erfrechtverordening wordt op 17 augustus 2015 van toepassing', *FJR* 2015/39, p. 162-166.

⁸ Verordening (EU) nr. 650/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en de aanvaarding en de tenuitvoerlegging van authentieke akten op het gebied van erfopvolging, alsmede betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring, *PbEU* 2012, L 201/124. Zie ook Overwegingen 82-83 ErfVo en artt. 83-84 ErfVo.

⁹ Overwegingen 7-8 ErfVo.

¹⁰ Overweging 8 ErfVo. In tegenstelling tot de ErfVo, hebben de van toepassing verklaarde regels van het Haags Erfrechtverdrag enkel betrekking op het conflictenrecht. Zie in dit kader ook B.E. Reinhartz, commentaar op aanhef Haags Erfrechtverdrag, in W.D. Kolkman e.a. (red). *Tekst en Commentaar Erfrecht civiel en fiscaal*, Deventer: Kluwer (losbladig en online).

¹¹ Overweging 9 ErfVo en art. 1 lid 1 jo. art. 3 lid 1 sub a jo. art. 23 ErfVo. Zie ook overwegingen 10 t/m 14 ErfVo die aangeven in welke gevallen de bepalingen van de ErfVo niet toepasselijk zijn.

¹² art. 23 ErfVo

¹³ art. 20 ErfVo

ErfVo verwijst naar het recht van een staat met “meerdere” territoriale eenheden die elk hun eigen rechtsregels hebben met betrekking tot de erfopvolging – op grond van de interne collisieregels van de desbetreffende *staat*¹⁴ bepaald van welke territoriale eenheid de rechtsregels van toepassing zijn. In relatie tot het Koninkrijk rijst in casu de vraag op welke wijze art. 36 ErfVo dient te worden geïnterpreteerd, nu het Koninkrijk als een staat met meervoudige stelsels in de zin van dit artikel wordt beschouwd.¹⁵ Hoewel art. 36 ErfVo een verwijzing naar het interregionaal erfrecht behelst, acht ik deze bepaling niet te allen tijde toepasbaar. Naar mijn idee komt men enkel toe aan de toepassing van art. 36 ErfVo wanneer er sprake is van een internationale erfrechtelijke situatie met een interregionale dimensie.¹⁶ Verwijst de ErfVo naar het recht van het Koninkrijk en betreft het een internationale nalatenschap die eveneens interregionale elementen vertoont, dan dient op grond van art. 36 ErfVo het interregionaal erfrecht uit te wijzen van welk land binnen het Koninkrijk de rechtsregels toepassing vinden. Op wetsconflicten met uitsluitend een internationaal karakter is art. 36 ErfVo mijns inziens derhalve niet van toepassing.

Betreft het evenwel enkel een conflict tussen meerdere territoriale eenheden van een staat die elk hun eigen rechtsregels met betrekking tot de erfopvolging hebben, dan bepaalt 38 ErfVo dat de staat niet verplicht is de ErfVo in de interregionale sfeer toepasselijk te verklaren. In tegenstelling tot art. 36 ErfVo, refereert art. 38 ErfVo aan de toepassing van de ErfVo op situaties van zuiver interregionale aard die zich voordoen binnen lidstaten met meervoudige rechtsstelsels. Naar ik vermoed hebben de opstellers van de ErfVo deze regeling opgenomen om te voorkomen dat de regels van het IPR onnodig worden toegepast op interregionale erfrechtelijke wetsconflicten, terwijl het internationaal karakter geheel ontbreekt. In dergelijke gevallen biedt de ErfVo aldus de mogelijkheid om de toepasselijkheid van het interregionaal erfrecht te laten prevaleren boven de gelding van de ErfVo. Saillant detail is dat de Nederlandse wetgever in de memorie van toelichting op de uitvoeringswet van de ErfVo in alle talen zwijgt over het bepaalde in art. 38 ErfVo.¹⁷ Dientengevolge is het op dit moment niet duidelijk of art. 38 ErfVo bij interregionale wetsconflicten binnen het Koninkrijk buiten toepassing moet worden gelaten, dan wel onder welke omstandigheden de ErfVo in dat kader dient te worden gehanteerd.¹⁸ Thans is het Caribisch deel van het Koninkrijk – vanwege zijn LGO-status – zeer beperkt onderworpen aan de Europese wet- en regelgeving.¹⁹ Ten gevolge hiervan gelden de voorschriften van de ErfVo niet voor de Caribische landen binnen het Koninkrijk.

¹⁴ Thans is de term ‘lidstaat’ in de Nederlandse vertaling van art. 36 onjuist opgenomen. Teneinde verwarring te voorkomen, dient naar mijn mening de term ‘staat’ in plaats van ‘lidstaat’ te worden gehanteerd.

¹⁵ Ondanks het feit dat de werkingssfeer van de ErfVo zich beperkt tot Nederland, wordt het Koninkrijk – en niet Nederland – aangemerkt als lidstaat. In algemenere zin: C. Borman, *Het Statuut voor het Koninkrijk*, Deventer: Kluwer 2012, p. 146 e.v.

¹⁶ Vgl. ook G.C.C. Lewin, *Interregionaal Privaatrecht* (praktijkreeks IPR), Apeldoorn-Antwerpen: Maklu 2014, p. 24 & 39-41, M.H. ten Wolde, *Internationaal en Interregionaal Erfrecht in het Koninkrijk der Nederlanden* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1996, p. 196-200.

¹⁷ *Kamerstukken II* 2013/2014, 33851, 3.

¹⁸ Men bedenke hierbij dat het interregionaal privaatrecht in bepaalde gevallen afwijkt van het internationaal privaatrecht en dat de IPR-bepalingen niet altijd geënt zijn op interregionale situaties.

¹⁹ Landen die een LGO status genieten, hebben een bijzondere associatie met de EU vanwege het feit dat zij bijzondere betrekkingen met een EU-lidstaat onderhouden. Zie in dit kader art. 198 VWEU jo. art. 355 lid 2 VWEU jo. Besluit 2013/755/EU van de Raad van 25 november 2013 betreffende de associatie van de landen en gebieden overzee met de Europese Unie, overweging 4. Voor een uitgebreide uiteenzetting van de staatkundige structuur van het Koninkrijk en de LGO-status zie H.G. Hoogers & G. Karapetian, *Het Koninkrijk tegen het licht: Rechtsvergelijkend onderzoek in opdracht van de Tweede Kamer der Staten-Generaal naar de staatsrechtelijke overzeese verhoudingen in het Koninkrijk der Nederlanden, de Franse Republiek, het Koninkrijk Denemarken en het Verenigd Koninkrijk van Groot-*

Ondanks het voorgaande is mijns inziens, ingeval er sprake is van een zuiver interregionaal erfrechtelijk wetsconflict binnen het Koninkrijk – voor zover de bepalingen van de ErfVo zich in interregionale gevallen voor analoge toepassing lenen – een *analoge* toepassing van de bepalingen van de ErfVo inzake het toepasselijke recht gerechtvaardigd.²⁰

3. Het Nederlands interregionaal erfrecht en het toepasselijke recht

Zoals in het voorafgaande is gemeld, is het einde van de legitieme portie in de Curaçaose en de Sint Maartense wetgeving – als gevolg van de invoering van het nieuwe erfrecht – definitief een feit. Met een verscheidenheid aan erfrechtelijke regimes binnen het Koninkrijk, rijst – met betrekking tot het verwijzingsrecht – de vraag welke regels bij de vererving en de afwikkeling van nalatenschappen met een interregionaal aspect gelden. Thans wordt het Nederlands interregionaal recht op het gebied van het erfrecht beheerst door het ongeschreven recht. Bij gebreke van een bestaande ongeschreven regel dient volgens vaste jurisprudentie van de Hoge Raad – bij een leemte – het Nederlandse IPR analoog te worden toegepast, *voor zover* de bepalingen van het Nederlandse IPR zich hiervoor lenen.²¹ In het onderstaande worden de relevante regels hieromtrent uiteengezet.

3.1 Laatste gewone verblijfplaats van de erflater

Heeft de Nederlandse erflater binnen het Koninkrijk banden met diverse gebiedsdelen en kan een nalatenschap derhalve aan diverse erfrechtelijke regimes binnen het Koninkrijk worden onderworpen, dan geldt thans als hoofdregel in het Nederlands interregionaal erfrecht dat de gehele erfopvolging²² – bij gebreke van een rechtskeuze – beheerst wordt door het recht van het gebiedsdeel waar de erflater op het tijdstip van overlijden zijn gewone verblijfplaats had.²³ Het is dan ook niet verrassend dat de ‘*gewone verblijfplaats*’ in interregionale gevallen als

Britannië en Noord-Ierland (rapport aangeboden aan de vaste commissie Koninkrijksrelatie van de Tweede Kamer), Rijksuniversiteit Groningen, 2019; C. Borman, *Het Statuut voor het Koninkrijk*, Deventer: Kluwer 2012, p. 137-156. Zie ook G.C.C. Lewin, *Interregionaal Privaatrecht* (praktijkreeks IPR), Apeldoorn-Antwerpen: Maklu 2014, p. 25-26.

²⁰ Met Lewin, Ten Wolde en Van Kooten ben ik van mening dat bij de toepassing van de door de Hoge Raad ontwikkelde vuistregel in HR 25 november 1988, *NJ* 1989/421, m.nt. J.C. Schultsz en HR 11 juli 2008, *NJ* 2009/454, m.nt. Th.M. Boer – dat bij leemtes in het interregionaal privaatrecht voor zover mogelijk het IPR analoog dient te worden toegepast – rekening moet worden gehouden met de diverse rechtssystemen binnen het Koninkrijk en de betekenis van het interregionaal privaatrecht. Zie hiervoor G.C.C. Lewin, *Interregionaal Privaatrecht* (praktijkreeks IPR), Apeldoorn-Antwerpen: Maklu 2014, p. 34-35 & 51, H.J. van Kooten, ‘Interregionaal privaatrecht anno 2012’, in: *Offerhauskring vijftig jaar: jubileumbundel ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Studiekring ‘Prof. mr. J. Offerhaus’ (1962-2012)*, Den Haag: Bju 2012, p. 68-69 en M.H. ten Wolde, ‘Simplex sigillum veri. (Vrij)denken over grondslagen van conflictenrecht en over kruispunten van conflictenrechtelijke methoden’, in: Th.M. De Boer e.a. (red), *Strikwerda's conclusies: Opstellen aangeboden aan mr. L. Strikwerda ter gelegenheid van zijn afscheid als advocaat-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden*. Deventer: Kluwer 2011, p. 603-620. Vgl. ook M.H. ten Wolde, ‘Antilliaans/Arubaans echtscheidingsstoerisme richting Nederland ten einde ?/!’ , *WPNR* 1992/6072, p. 896-897.

²¹ HR 25 november 1988, *NJ* 1989/421, m.nt. J.C. Schultsz; HR 11 juli 2008, *NJ* 2009/454, m.nt. Th.M. Boer. Vgl. ook HR 2 mei 2014, *NJ* 2014/468, m.nt. Th.M. Boer en M. Zilinsky, ‘De overzeese toepassing van EU-verordeningen op interregionale gevallen’, *WPNR* 2014/7043.

²² Gelet op het feit dat zowel het Nederlands internationaal erfrecht als het internationaal erfrecht van de Caribische landen van het Koninkrijk uitgaan van het eenheidsstelsel, acht ik eveneens het eenheidsstelsel in het Nederlands interregionaal erfrecht van toepassing. Vgl. o.a. art. 21-22 ErfVo en M.H. ten Wolde, *Internationaal en Interregionaal Erfrecht in het Koninkrijk der Nederlanden* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1996, p. 153 e.v.

²³ G.C.C. Lewin, *Interregionaal Privaatrecht* (praktijkreeks IPR), Apeldoorn-Antwerpen: Maklu 2014, p. 73. Vgl. ook M.H. ten Wolde, *Internationaal en Interregionaal Erfrecht in het Koninkrijk der Nederlanden* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1996, p. 190-193.

aanknopingscriterium wordt gebezigd.²⁴ Een op de nationaliteitsbeginsel gestoelde aanknopng zet binnen het Koninkrijk in beginsel geen zoden aan de dijk, aangezien het Nederlandschap een Koninkrijksaangelegenheid is en het Koninkrijk dus als geheel uitsluitend de Nederlandse nationaliteit kent.²⁵

Had de Nederlandse erflater in afwijking van het voornoemde een nauwere band met een ander gebiedsdeel binnen het Koninkrijk op het tijdstip van overlijden, dan dient het recht van dat gebiedsdeel op de erfopvolging toepasselijk te worden verklaard.²⁶

3.2 De rechtskeuze in het Nederlands interregionaal erfrecht

Alhoewel de rechtskeuzebevoegdheid tegenwoordig een zekere plaats heeft ingenomen in het internationaal erfrecht, is de mogelijkheid tot het doen van een rechtskeuze in het Nederlands interregionaal erfrecht de laatste jaren nauwelijks onderworpen geweest aan uitvoerige studie. Het is derhalve vanuit interregionaal perspectief interessant om te bezien of de Nederlandse erflater in het Nederlands interregionaal erfrecht een rechtskeuze kan uitbrengen voor een ander rechtsstelsel binnen het Koninkrijk, en in het bijzonder voor één van de rechtsstelsels dat de legitieme portie niet kent.

Ten Wolde betoogt dat een rechtskeuze dient te worden toegestaan in interregionale conflictenrechtelijke evenwichtssituaties²⁷ waarbij het problematisch is om te bepalen in welk gebiedsdeel de erflater zijn gewone verblijfplaats heeft.²⁸

Hij vermeldt:

“De gewone verblijfplaats is geen strak omlijnd begrip. Er kunnen zich dan ook situaties voordoen waarin niet duidelijk is of iemand zijn gewone verblijfplaats bijvoorbeeld nog in Nederland heeft danwel reeds in Aruba. In dit soort conflictenrechtelijke evenwichtssituaties dient de erflater, evenals in het ipr, de mogelijkheid te hebben om zekerheid te scheppen door middel van het uitbrengen van een rechtskeuze. De erflater dient dan ook de mogelijkheid te krijgen tot het uitbrengen van een rechtskeuze voor het recht van zijn “oude” of “nieuwe” gewone verblijfplaats. De keuze is derhalve slechts geldig wanneer de erflater kiest voor het

²⁴ Zie voor de interpretatie van het begrip ‘gewone verblijfplaats’ in het interregionaal privaatrecht G.C.C. Lewin, *Interregionaal Privaatrecht* (praktijkreeks IPR), Apeldoorn-Antwerpen: Maklu 2014, p. 47-48, M.H. ten Wolde, ‘Antilliaans/Arubaans echtscheidingsstoerisme richting Nederland ten einde?!’, *WPNR* 1992/6072, p. 897 en M.H. ten Wolde, *Internationaal en Interregionaal Erfrecht in het Koninkrijk der Nederlanden* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1996, p. 190-191. Vgl. ook E.N. Frohn, ‘Art. 21 Erfrechtverordening: de objectieve verwijzingsregel nader belicht’, *WPNR* 2014/7024.

²⁵ art. 3 Statuut en Rijkswet op het Nederlandschap.

²⁶ G.C.C. Lewin, *Interregionaal Privaatrecht* (Praktijkreeks IPR), Apeldoorn-Antwerpen: Maklu 2014, p. 56. Vgl. ook art. 21 lid 2 ErfVo.

²⁷ Een conflictenrechtelijke evenwichtssituatie behelst de situatie waarin er onzekerheid bestaat over de vaststelling van het toepasselijke recht vanwege het feit dat de erflater met meerdere rechtsstelsels nauw is verbonden. Vgl. P.M.M. Mostermans, ‘Rechtskeuze in het internationale erfrecht’, *WPNR* 1988/5898, p. 719.

²⁸ M.H. ten Wolde, *Internationaal en Interregionaal Erfrecht in het Koninkrijk der Nederlanden* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1996, p. 191.

recht van het land waar hij hetzij ten tijde van uitbrengen van de keuze, hetzij ten tijde van overlijden, gewone verblijfplaats had.”²⁹

Ook Lewin lijkt de rechtskeuzebevoegdheid binnen het interregionaal erfrecht aan te nemen. Hij schrijft:

“In interregionale gevallen van erfopvolging moet dus, *indien de erflater geen geldige rechtskeuze heeft gedaan* [cursivering KRF], worden aangeknoopt bij het regionale recht van het gebiedsdeel waar de erflater op het tijdstip van zijn overlijden zijn gewone verblijfplaats had.”³⁰

Met Ten Wolde en Lewin onderschrijf ik de mogelijkheid in interregionale sfeer tot het uitbrengen van een rechtskeuze op het gebied van het erfrecht. Immers, ook in het internationaal erfrecht is thans de rechtskeuzebevoegdheid algemeen aanvaard.³¹ Daarnaast zal een rechtskeuzemogelijkheid in dergelijke gevallen ongetwijfeld de rechtszekerheid bevorderen. In mijn visie dient er daarentegen wel *enige band* te bestaan tussen de Nederlandse erflater en het desbetreffende gebiedsdeel. Wat betreft de gedane rechtskeuze in interregionale gevallen meen ik dat er – evenals in het internationaal erfrecht – sprake is van een conflictenrechtelijke rechtskeuze. Dit impliceert dat een rechtsgeldig uitgebrachte rechtskeuze het objectieve erfrecht dat zonder rechtskeuze van toepassing zou zijn – inclusief de dwingende bepalingen – terzijde schuift.

(wordt vervolgd)

Mr. K.R. Filesia*

* Docent Notarieel recht en onderzoeker verbonden aan de afdeling Notarieel Recht van de Universiteit Leiden. (k.r.filesia@law.leidenuniv.nl)

²⁹ M.H. ten Wolde, *Internationaal en Interregionaal Erfrecht in het Koninkrijk der Nederlanden* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1996, p. 191.

³⁰ G.C.C. Lewin, *Interregionaal Privaatrecht* (praktijkreeks IPR), Apeldoorn-Antwerpen: Maklu 2014, p. 73.

³¹ Zie ook P. Vlas & F. Ibili, ‘Ontwikkelingen IPR- erfrecht’, *WPNR* 2013/6989, p. 760-763.